

AKTUALITĀTES SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANĀ

O K T O B R I S 2 0 2 5

Labklājības ministrija

Iespējas

Tiešsaistē līdz 27. novembrim skatāma dokumentālā filma par sieviešu streiku Islandē 1975. gadā "Diena, kad Islande sastinga" – par vēsturisko notikumu, kad sievietes vienu dienu atteicās strādāt gan darbā, gan mājās, atstājot visu vīriešu ziņā. Streiks iezīmēja pagrieziena punktu Islandes attīstībā un pārādīja to, cik daudz neredzama darba sievietes ikdienā paveic.

Muzejā "Latvieši pasaulē" apskatāma izstāde **"Neērtais aicinājums: sievietes garīdznieces luteriskajā baznīcā"**. Tā kā sieviešu ordinēšana Latvijas Evāņģēliski luteriskajā baznīcā šobrīd nav atļauta, izstāde vēsta par desmit sievietēm, kuras kalpo savām draudzēm ārpus Latvijas, upuriem, kurus viņām nācies nest un grūtajām izvēlēties. **"Kultūras rondo" LR1 par izstādi sarunājās** ar tās kuratori Artu Skuju, pirmo latviešu bīskapi Jānu Jērumu-Grīnbergu un Latvijas Luterāņu Sieviešu teologu apvienības pārstāvi Austru Reini.

Latvijā

Gatavojoties Eropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (2023/970) par darba samaksas pārredzamību pārņemšanai nākamgad, Labklājības ministrija 30. oktobrī rīkoja **starptautisku konferenci "Pārredzama darba samaksa – fakti, pieredze, risinājumi"**. Konferencē uzņēmēji un speciālisti diskutēja par labo praksi un piemērotākajiem risinājumiem, pieredzē dalījās gan ārvalstu, gan Latvijas speciālisti. **Konferences ierakstu iespējams noskatīties Labklājības ministrijas Youtube vietnē.**

Oktobris bija krūšu veselības mēnesis, un lai pievērstu uzmanību tēmai, **sabiedrībā pazīstamas sievietes piedalījās kampaņā “Rozā zvērests”**. Kampaņa atgādina par augstajiem krūts vēža saslimšanas riskiem, un aicina sievietes pievērst uzmanību savai veselībai, veikt regulāras pārbaudes, un iedrošināt vienai otru.

 SPKC aicina vecākus izmantot valsts apmaksātās cilvēka papilomas vīrusa (CPV) vakcīnas un pasargāt savus bērnus. SPKC veiktās aptaujas rezultāti parādīja, ka 47% vecāku nezina, ka **valsts šādu vakcīnu apmaksā**, un 39% vecāku nav informēti, ka CPV var izraisīt onkoloģiskas saslimšanas. Tā kā vakcīna ir visefektīvākā pirms dzimumdzīves uzsākšanas, gan zēniem, gan meitenēm to ieteicams veikt pēc iespējas agrāk.

 Gatavojoties novembrim – vīriešu veselības mēnesim, **SPKC piedāvā noderīgu izklāstu par svarīgākajām pābaudēm dažāda vecuma vīriešiem.** Nacionālais veselības dienests atgādina, ka **prostata skrīnings ir valsts apmaksāts pakalpojums**, kas īpaši svarīgs vīriešiem vecumā virs 50 gadiem. Visu novembri notiks akcijas, lai veicinātu vīriešu rūpes par savu veselību.

Satori divos rakstos sociālantropologs un vēsturnieks Jānis Šabanovs raksta par toksisko vīrišķību. **levdrakstā autors apraksta vīriešu vientulības, dusmu un nedrošības izpausmes digitālajā vidē**, kā to izmanto t.s. “manosfēras” viedokļu līderi, un kā izmantojot īstas problēmas, ar viltus risinājumiem vīrieši kļūst tikai nelaimīgāki. **Otrajā rakstā autors sīkāk apraksta “incelu” kultūru** un to, kā sociālo vietņu algoritmi izmanto cilvēku vājības un virza vīriešus radikālisma virzienā.

Teologs **Indulis Paičs sarunā ar Aidi Tomsonu LR raidījumā “Krustpunktā”** apsprieda sabiedrības attieksmi pret dzimumu lomām, cilvēka individualitāti un vai vardarbība ir demokrātijā veicināma ar vairākuma varu. Raidījumā vērtēta sabiedrības spēja pieņemt dažādību, kristietības ideālu vieta sadzīvē un jautājums kā iedrošināt cilvēkus veidot lielas ģimenes.

Latvijas Universitātes pētniece **Marita Zitmane rakstā LSM skaidro jēdziena “sociālais dzimums” nozīmi**, atspēko mītus un stereotipus, kā arī praktiskos veidus kā ikdienā cilvēki izmanto priekšstatus par citiem cilvēkiem.

“100 g kultūras diskusijas” raidījumā 9. oktobrī **“Klusēšanas kultūra: vai rātņi ciest ir latvieša tikums?”**, eksperti sarunājās par to, cik normalizēta ir vardarbība Latvijas sabiedrībā – gan mācību iestādēs, gan publiskajā telpā, gan ģimenēs – un kā uz to reaģēt.

Kopš 2024. gada decembra Latvijā seksuāla uzmākšanās ir administratīvi sodāma. **Valsts policija uzsākusi 74 administratīvos procesus**, izvērtējot lietu apstākļus, lai pēc iespējas nodrošinātu taisnīgus un atbilstošus sodus. Pārkāpumi ir dažādi, gan virtuālajā vidē, gan publiskās vietās, un līdz šim naudas sodi piemēroti 41 gadījumā.

Publicēta Zanes Rozītes monogrāfija **“Sievietes Latvijas intelīgencē: studenšu sociālais portrets, 1919–1940”**, kurā autore pievēršas studenšu lomai starpkaru periodā Latvijā. Monogrāfija veltīta laika posmam no Latvijas Universitātes dibināšanas līdz Padomju okupācijai, un no dažādiem skatupunktiem analizē sieviešu lomu izglītībā un sabiedrībā. **Autore par pētījumiem un monogrāfiju sarunājās “Kultūras rondo” LR1 studijā.**

Septembra beigās atzīmējot 100 gadu gadadienu Pirmajai Latviešu Sieviešu konferencei **LSM publicēts Latvijas Nacionālā arhīva pētnieču Inetas Lipšas un Aigas Bērziņas-Ķites atskats** uz vēsturisko notikumu. Konferencē pulcējās vairāku sieviešu organizāciju pārstāves, un diskusijas pievērsās gan finansiālajai neatkarībai, gan sievietes lomai sabiedrībā un tiesībām iesaistīties politiskajos procesos.

OECD piedāvā salīdzināt dzimumu līdztiesības datus dažādu valstu starpā – vietnē iespējams novērtēt Latvijas pozīciju salīdzinot ar OECD vidējiem, augstākajiem un zemākajiem rādītājiem, novērtējot, kāds progress ir tādās jomās kā izglītība, nodarbinātība, iesaiste lēmumu pieņemšanā, veselība u.c.

Eiropā

Gaidot Dānijas ES prezidentūru, **ELGE publicētajā rakstā apspriesti joprojām plaši izplatīti stereotipi Eiropas valstīs par dzimumu līdztiesības jautājumiem.** Dānijas vides un dzimumu līdztiesības ministrs Magnus Heunicke skaidro, ka nepieciešamība visu laiku uzlabot līdztiesību var būt svarīgs elements konkurētspējas un vispārīgās attīstības celšanai, un ka šādi izaicinājumi skar visas Eiropas valstis, tai skaitā arī Ziemeļvalstis.

ES līdztiesības ministri 17. oktobrī apstiprināja secinājumus “Par vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē: prevence, agrīna atklāšana un intervence”. Secinājumi sagatavoti saskaņā ar 2024. gadā pieņemto **Direktīvu 2024/1385** par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē apkarošanu, tāpat 2025. gada martā pieņemta Sieviešu tiesību ceļvedis, kuras apstiprināšanai **16. oktobrī tika rīkota īpaša ceremonija.**

Decembra sākumā gaidāms **jaunais Eiropas dzimumu līdztiesības indekss.** Papildus uzlabotai metodoloģijai, šogad dzimumu līdztiesības indeksā īpaši uzsvērti stereotipi un to loma nevienlīdzības veidošanā. Interesentiem iespējams **pierakstīties jaunumiem.**

No 2027. gada Šveicē veselības apdrošinātājiem būs jāsedz arī abortu izmaksas. Tas apstiprināts parlamenta balsojumā šī gada martā, un tiek plānots, ka šis solis mazinās nevienlīdzību, ļaujot arī sievietēm ar zemākiem ienākumiem atļauties veikt abortu. Šveices likumi turpina būt starp konservatīvākajiem Eiropā, atļaujot veikt abortus tikai līdz 12. grūtniecības nedēļai, bet apdrošinātājiem līdz šim bija jāsedz grūtniecības aprūpes izmaksas tikai sākot ar 13. nedēļu. Jaunais regulējums paredz, ka grūtniecības izmaksas jāsedz no tās iestāšanās.

Sekojojot Francijas piemēram, Spānijas prezidents Pedro Sanchez paziņojis, ka gatavos likumprojektu iesniegšanai parlamentam, **paredzot aborta tiesību iekļaušanu Spānijas konstitūcijā**. 2024. gadā Francija kļuva par pirmo valsti pasaulē, kas tiešā veidā savā konstitūcijā iekļauj tiesības uz abortu, šī rīcība bija atbilde ASV tiesu prakses precedenta atcelšanai (Roe vs. Wade lēmums), kas atcēla abortu tiesības federālā līmenī, atļaujot katram štatam noteikt savus atsevišķos noteikumus.

Pasaulē

Equimundo publicējis ziņojumu **“State of American Men 2025”**, apkopojot pētījuma rezultātus un turpinot 2023. gadā veikto tādu pašu ziņojumu. 2025. gada ziņojumā secināts, ka vīrieši ASV raizējas par savu finansiālo stabilitāti, jūtas vieni, izjūt nepieciešamību atbilst striktām dzimumu lomām. Ziņojumā apkopoti gan kvantitatīvie dati, gan interviju laikā iegūtie kvalitatīvie dati. **Papildus sagatavots arī ziņojums par digitālās vides izaicinājumiem**, “manosfēras” un toksiskās vīrišķības kultiem, iezīmējot vajadzību pievērst uzmanību tam, kas notiek tiešsaistē un kā tas ietekmē jaunu vīriešu dzīvi.

Oktobrī apritēja 25 gadi kopš ANO tika apstiprināta rezolūcija iekļaujot jaunu rīcības virzienu – “Sievietes, miers un drošība”. Atzīmējot šo gadadienu, tiek pieminēts arī 2024. gada ANO ģenerālsēdes ziņojums, kas uzsver sieviešu pārstāvniecības politikā un citās jomās pieaugumu, tomēr bruņoto konfliktu risināšanā sievietes joprojām nav pietiekami iesaistītas, lai gan ir lielākie upuri.

Japānā par premjerministri pirmo reizi valsts vēsturē kļuvusi sieviete Sanaje Takaiči. **LSM rakstā iepazīstina ar politikas dzīvi un pieredzi** un skaidro viņas vēlmi kļūt par Japānas “dzelzs lēdiju” līdzīgi Mārgaretei Tečerei Lielbritānijā.